

מלים בסלע

מאת: מאיר מיוזלי

יש מלים, שאנו עוברים על פניהן בשוויון נפש גמור. הן שקופות וחסרות משקל כמו אלו, האומרים אותן.

יש מלים, שאנו שומעים אותן, אך לא מקשיבים להן. בקלות הן נכנסות אל תוך חדרי הלב, אך גם עוזבות אותם מיד עם מחזור הדם, ורישומן אף לא ניכר.

אך יש מלים, חצאי מלים, מטבעות לשון, שנתקעות בד ואין בידך לעשות דבר. זהו הן מכות שורש, ואין לנו דרך להעלימן, להשכיחן ולו כדי לפנות מקום לאחרות. כך, קרה לי באפריל 1964. צילה הרפזי, המורה הנערצת, להיסטוריה, נכנסה בצעד מאושש לכיתה הנעשת ושאלה: "על המעבר בשם תרמופילאי שמעתם? מי ששמע - ירים יד!"

בכיתה השתררה דממת מבוכה; כפי שבימי קדם יורדי הים שפכו תביות שמן על הים הסוער כדי להרגיעו לרגע ולהיכנס עם אלוותיהם בשלום אל מימי המפרץ הבטוח, כך פעלה עלינו מאגיה של דברי התוכחה. אפילו אנחנו, שכה התגאנו ברמה הלימודית שלנו, לא שמענו מעולם על תרמופילאי. נשאנו את עינינו לדעתנים שבינינו, אך גם מהם לא באה הישועה.

"שבו, הסכיתו, שמעו ואל תרשמו דבר" אמרה צילה, ולפני ש"הים יפער את לועו ויטביעה", נעמדה ליד הלוח:

"המשורר סימונידס הנציח את הספרטנים במלים החקוקות בסלע-ההלך, בבואך לספרטה, אמור:

ראיתי כולנו נופלים כמצוות חוק מולדתנו"

נפעמים הקשבנו בדממה.

"על אחשוורוש שמעתם בפורים, אך לא רק באסתר של מרדכי היהודי חשקה נפשו, כי אם גם בארצות של הים האגאי - אתונה וספרטה. לאחר ששתיהן בזו לו על הצעותיו "הנדיבות" להיכנע, אחשוורוש בן דריווש מלך פרס החליט ללמד את יוון לקח. באביב 480 לפסח"ס, עשר שנים בדיוק לאחר תבוסתו בקרב בעמק מרתון, עולה צבא הקיסרות הפרסי בן חצי מיליון חייל על גשר הספינות, שהוקם לרוחב מיצר הלספונטוס, ורוצה את הים.

כאשר השמועה על הפלישה מתפשטת ברחבי יוון, עריה נחלקות בדעתן: ערים שקיבלו עליהן את מרותו של אחשוורוש (סכרכסס) וערים פטריוטיות, שהחליטו לשתף פעולה למען מטרה מדינית וצבאית משותפת. הצבא היווני ניצל היטב את מכרות הכסף בלאוריון שבאתיקה והכין שריונות אישיים מכסף (!) על מנת להטיב להתמודד בקשתים הפרסיים.

גם הטבע "גויס" לטובת ברית המדינות ו"ברא" מעבר הרים צר, 15 מטר רוחבו, בשם תרמופילאי - "שערי המעיינות החמים". תוואי השטח לא אפשר פריסה וניצול מלא של כוחות חי"ר של האויב בקרב פנים אל פנים וההתקדמות של הפרסים נבלמה.

אך בוגד יווני אחד, תמורת בצע כסף, התנדב להראות לפרסים מעבר הרים חלופי. כשהפרסים צצו לפתע בעורף צבא בעלות הברית, כשבעת אלפים מחיילי הברית נמלטו. על פי הרודוטוס 300 הספרטנים ומלכם, לאונידס, נלחמו בגבורה עד האיש האחרון. לזכרם, הטביע סימונידס את השורות הבלתי נשכחות:

הסיפור כבש את דמיונו וחצב מנהרה לתוך זיכרונו.

אף כי מאז עברו שנים, לא פסקתי מחיפושי אחר תשובות לכל מה שאיני מבין. וכך, מצאתי את עצמי עומד נפעם מול האנדרטה המונומנטלית של הפסל צבי אלדובי בין צומת גבעתי לבין ברור חיל לזכרם של חללי גדוד 54, גבעתי. מתחת לשלושת החיצים - סימן ההיכר של כוחות חזית הדרום בתש"ח - התנוססו המלים הפיוטיות והלקוניות:

ההלך, ברדתך לנגב זכור אותנו.

תמהתי בלובי, אך ביני לבני עצמי אהבתי את האימוץ של המכתם בן האלמוות. "כל הכבוד לרעיון, למי מגיע הקרדיט" האם לצבי צור (צ'רה) - מג"ד 154 השאלה נותרה פתוחה, וכמו הרבה שאלות המתינה בסבלנות לפתרונה.

שוב חולף לו הזמן, וביום בהיר אחד, באביב 1992, הביאוני רגלי אל בית חט' גבעתי, שעמד להיפתח לציבור הרחב. בהיכנסי פנימה, מן האור הבהוק אל האפולונית, רותק מבטי אל הסמל הענק של חטיבת גבעתי ההיסטורית: ים, גבעות וחרב עטורים בפירות הצבר. מתחת לסמל כתובות המלים הבלתי נשכחות, מלים בסלע

ההלך, בלכתך נגבה הרכן ראשך,

אתה דורך בעקבותינו.

המכתם, שהיה לקדו, הפך למנטרה.

למי ממפקדי גבעתי ההיסטורית מגיעה התודה על בחירת המלים המוכרות, הנכונות כל כך, המכות כקורנס בכל הבאים בשעריו של המוזיאון?

האם לשמעון אבידן, המצביא שהקים, עם מאירקה דוידזון ואליהו אשל, את החטיבה יש מאין? שהרי, כאוטוידיקט, לא פסל מלימודו בכל רגע פנוי.

האם להודות לאבא קובנר המשורר, שחצב כל מלה בדפים הקרביים, שנסכו אמונה ובטחון בחטיבה המתגלפת?

השאלות המצטברות החלו להציק והסיפור ביקש להתפענח. בצר לי, פניתי לסמ"חט מאירקה דוידזון, איש קיבוץ אילון: "בספרך

"הכל היה חפז כל-כך" לא מצאתי תשובות לשאלותי - מי היה האיש, שעיצב את הסמל של חט' גבעתי? ומי הציע את המלים, המובלטות מתחת לסמל בכניסה למוזיאון?"

מאירקה דוידזון ענה ללא שהיות:

"את הסמל של תג החטיבה עיצב אבא קובנר בכבודו ובעצמו. כן, הוא ולא אחר.

לא רבים יודעים, אך אבא קובנר היה גם צייר מוכשר ולא רק איש המלה הכתובה. ברגע שהצעתו של שמעון אבידן (לכלול בתג החטיבה את שלושת מגדלי גבעה 69 "למען תמיד נזכור את מחיר הכישלון") נדחתה ע"י המטה, אבא הציע את התג שעיצב. בתחילתו התנוססו המלים "חט' גבעתי". התג אושר ע"י בטחון שדה, אך המלים כמוכר, נפטלו על הסף. אשר לשאלתך השנייה בדבר המלים המובלטות: "ההלך, בלכתך נגבה, הרכן ראשך, אתה דורך בעקבותינו".

תשובתי היא פשוטה: אני הוא האיש, ששינה את מלותיו של יצחק דיבון, המ"גד האחרון של גד' 54. אחי, יצחק, קבע את הנוסח והטביעו לרגלי אנדרטת הגדוד. חיפשתי מלים, החודרות מתחת לעור, המבדילות בין חול לבין קודש, שיניתין קצת והרי התעלומה שלך נפתרה."

כך, באחת, התפענחו כל החידות כולן.

ואתה, המבקר, בטרם היכנסך למוזיאון גבעתי, שבמצודת יואב, של נעליך מעל רגליך, קרא את שלט המכתם, שנתלה על קיר המערבי ע"י לאה גרנק, אלמנתו של "דב הבלונדינו" הנועז והצדע ליצחק שדה, שידע להתיך למקשה אחת את יוצאי לח"י, א.צ.ל והגנה, שתברו לחטיבה 8 וכבשו את המצודה.

משייתם הריטואל נכנס ונשחזר את דרך הקרבות הארוכה והרבה, בה צעדה חטיבת גבעתי, נכיר את חדר הנשק החדש, נצפה ונשקיף מעל למגדל על מבואותיה של נגבה הבלתי מוכנעת, וכחדר הזיכרון של החטיבה נתייחד עם חלליה. כאשר נמצא, נזכור בעקבות מי ובזכות מי יצאנו אל הדרך וחרתנו את מלותינו בסלע תש"ח.

*מנכ"ל המוזיאון הפתוח בקיבוץ נגבה.

"מארב - גר" בטרם, מאיר דרך ביטלר
II 1992